

Возняк І. З.,
старший викладач кафедри іноземних мов,
Національна академія Національної гвардії України

СТРАТЕГІЇ ВИКЛАДАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОГО АРТИЛЕРІЙСЬКОГО ОЗБРОЄННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Викладання військової термінології англійською мовою відіграє протягом останніх кількох років критично важливе значення в підготовці майбутніх офіцерів, позаяк Україна все більше інтегрується у світову оборонно-безпекову систему й активно переймає як іноземне озброєння, так і іноземний досвід. Це зумовлює потребу в напрацюванні методики ефективного викладання відповідної термінології.

Іноземні дослідники, зокрема А. Бірсан, вказують на те, що під час викладання іноземної мови професійного спілкування викладач, підбираючи лексичний матеріал для курсу, повинен враховувати такі фактори: місце та роль термінів у військовому професійному спілкуванні; частота використання цих термінів у фахових текстах; особливості дискурсу, у якому можуть траплятися відповідні лексеми; корисність лексем у здобутті освіти та в майбутній професійній діяльності [2, с.104]. Відповідно, навчання повинне бути «контекстуальним», тобто пов'язаним з очікуваними професійними потребами. Очевидно, що залежно від фаху курсантів викладач більше акцентуватиме увагу на тих чи інших підмножинах військової термінології, позаяк вона охоплює дуже різноманітні терміни: від стрілецької зброї й артилерії до авіації та флоту. Крім того, військова

термінологія до певної міри перегукується з деякими цивільними спеціальностями, як ось логістика, механіка, кіберзахист, медицина, право й адміністрування тощо.

Н. Бхіндер зазначає, що вивчення термінології на заняттях іноземної мови у військових вищих навчальних закладах відбувається двома стадіями: початкова стадія та стадія закріплення матеріалу [1, с. 25]. На початковій стадії кадети ознайомлюються з термінологією, а під час закріплення матеріалу — навчаються працювати з фаховими текстами іноземною мовою та самостійно застосовувати іншомовний термінологічний апарат для досягнення професійних цілей.

На першому етапі курсанти вивчають терміни та їхнє лексичне значення. Під час вивчення артилерійської термінології можна використати такі підходи: візуальна техніка (демонстрація фото чи відео із зображенням відповідного артилерійського озброєння та зазначенням іноземною мовою його складових частин), дефініції (засвоєння нової лексики через дефініції), співставлення термінів з суміжними за значенням чи функціонуванням лексемами, поміщення термінів у контексті трактування значень слів на підставі контексту. Разом з тим можуть виникати певні труднощі із засвоєнням цих лексем, що пов'язані з особливостями їхнього значення та функціонування в англійській мові.

У першу чергу проблеми з розумінням термінів викликають лексико-семантичні зв'язки між ними. Так, деякі лексеми можуть бути практично синонімами в нефаховій комунікації, однак мають різне наповнення для фахівців. Такими є лексеми *cannon*, *piece* та *gun*. Перше використовується для позначення будь-якої артилерійської гармати, термін *piece* означає будь-який вогневий засіб (артилерійську гармату, міномет, пістолет тощо), а термін *gun* для фахівця у сфері артилерії означає гармату (на відміну від гаубиці чи міномета) [4, с. 122]. Подібно співвідносяться між собою такі групи термінів:

- *projectile (proj)* – снаряд (будь-який: від кулі до навіть ракет), *shell* – (артилерійський) снаряд, *round* – патрон, набій, боєприпас (включає все: корпус, спорядження, детонатор);

- *rocket (rkt)* – (некерована) ракета, *missile (msl)* – (керована) ракета.

Під час викладання термінології важливо звертати увагу на так званих «фальшивих друзів перекладача», які можуть підвести не лише перекладача, але й фахівця, який послуговується іноземною мовою у своїй професійній діяльності. Так, приміром, термін «бойова техніка» слід перекладати не як *combat technique*, а як *combat equipment* або *materiel* [4, с. 122]. У цьому випадку важливо курсантам роз'яснити, що

це зумовлено контекстуальною залежністю використання окремих лексем.

Поступово курсанти повинні також засвоювати і скорочення, позаяк у військових текстах (особливо американських) скорочення трапляються досить часто. Так, приміром, в артилерії використовують такі скорочення: *DPICM* (*dual-purpose improved conventional munition*) – удосконалений звичайний боєприпас подвійного призначення, *MV* (*muzzle velocity*) – початкова швидкість, *RAP* (*rocket-assisted projectile*) – АРС (активно-реактивний снаряд), *TAI* (*target area of interest*) – район об'єктів потенційної загрози. Як бачимо, абрєвіатури досить складні, не завжди їх легко відтворити українською, не завжди наявні відповідні українські абрєвіатури і вони стосуються різних аспектів артилерійської справи.

Постійної актуалізації потребують знання фонетичного алфавіту НАТО. Приміром, вивчення найменувань професій в артилерії та *MOS codes* (*military occupational specialty codes*), тобто кодів ВОС (кодів військово-облікових спеціальностей), можна об'єднати з повторенням фонетичного алфавіту: *13B* [*Thirteen Bravo*] *Cannon Crewmember* (номер обслуги гармати), *13F* [*Thirteen Foxtrot*] *Fire Support Specialist* (спеціаліст вогневої підтримки), *13J* [*Thirteen Juliet*] *Fire Control Specialist* (спеціаліст систем управління вогнем). Варто звертати увагу курсантів на правильне використання термінології українською мовою.

Іноді викладач повинен звертати увагу курсантів на відмінностях у системах мір. Хоча для сучасного артилерійського озброєння характерним є використання метричної системи, однак під час вивчення текстів про озброєння минулого століття можуть траплятися такі терміни як, приміром, *8-inch howitzer M115* – 8-дюймова гаубиця М115. Для кращого розуміння курсантам слід роз'яснювати, що 1 дюйм = 2,54 см, тож калібр згаданої гаубиці становить (за термінологічними конвенціями сьогодення) приблизно 203 мм. Також іноді може виникнути потреба роз'яснювати про відмінності використання термінології між британським і американським варіантами англійської мови (приміром, у Британії раніше використовували термін *gun-laying radars* — РЛС протиповітряної артилерії). Також можуть виникнути певні непорозуміння під час обговорення термінів *field artillery* (усталеним в Україні терміном є не польова артилерія, а ракетні війська й артилерія) та *rocket artillery* (реактивна артилерія), оскільки структурно ці українські й англійські терміни мають суттєві розбіжності.

Тож, на першому етапі викладач повинен застосовувати стратегії контекстуально-візуального вивчення термінології з поясненням

семантичних і функціональних особливостей її використання та шляхів пошуку відповідників рідною мовою.

Варто додати, що ці висновки корисні і для перекладачів, позаяк адекватний переклад матеріал військової тематики потребує особливої уваги зі сторони перекладача, його належної підготовки й обізнаності.

Серед технік, які можна використовувати на наступних стадіях (етапах закріплення матеріалу) дослідники та практики називають такі: дискусії, рольові ігри, мозкові штурми, лексичні вправи на генерування текстів, опрацювання конкретних прикладів (випадків, ситуацій) [1, с. 26]. Так, приміром, С. Денисова наводить у своїй статті структуру комунікації між пілотами й авіадиспетчерами, котру можна використовувати як основу для навчальних вправ (у першу чергу для розвитку діалогічної компетентності) [3, с. 112]. На етапі закріплення вивчення матеріалу можна застосовувати широкий спектр класичних лексико-граматичних вправ, роботу з професійними текстами (зокрема з використанням стратегій інтенсивного, екстенсивного читання, вибіркового читання), автентичними відео- та аудіо матеріалами (перш за все, інструкціями з обслуговування сучасного артилерійського озброєння).

Комплексне та послідовне застосування різних методів на обох стадіях вивчення іншомовної термінології дозволить курсантам надійно засвоїти професійну термінологію. Також констатуємо потребу подальших розвідок у цьому напрямку, висновки з котрих матимуть користь і для лінгводидактики, і для спеціалізованого перекладу.

Література

1. Bhinder N. Teaching military terminology in the English classroom. *English for Specific Purposes* : збірник наукових тез / ред. кол.: Д. М. Шевчук, І. В. Ковальчук, О. Ю. Юр'єва, Г. В. Крайчинська. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. Вип. 8. С. 24–29. URL : https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8527/1/English%20for%20specific%20purposes_Vyp_8.pdf (дата доступу: 01.10.2025).
2. Birsan A. Teaching military terminology by means of translation. *International Conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION*. 2024. Vol. XXX, № 2. С. 103–106. DOI : <https://doi.org/10.2478/kbo-2024-0059>.
3. Denisova S. Innovative linguistic and methodological approaches to teaching aviation terminology to students of higher education institutions. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2024. № 97. С. 110–113. DOI : <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.97.19>.

4. Щигло О. Сучасна англомовна ракетно-артилерійська термінологія: перекладацький аспект. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства* : матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 18–19 квітня 2019 р.). С. 119–123. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/76957/1/Shchyhlo_rocket_artillery_terminology.pdf.